

Pécsi Tudományegyetem
Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar
Filozófia Doktori Iskola

Doktori értekezés téziséje

A fenntarthatóság mint nevelésfilozófiai probléma

Molnár Blanka

2021.

Konzulens:

Prof. Dr. habil. Szécsi Gábor

(Pécsi Tudományegyetem)

A doktori disszertáció témája, a kutatás célja

A fenntarthatóság problémaköre növekvő kihívásként magasodik a 21. század embere előtt. Civilizációnk fejlődése olyan – ökológiai – korlátokat ért el és lépett át, amely kapcsán úgy tűnik, még nem tudja, hogyan módosíthatná ezt a pályát, hogyan mérsékelhetné a környezetre, és ezen keresztül a társadalomra kiható terheléseket, károkat. Ahogy *John Dewey* filozófus már a 20. század folyamán megfogalmazta: „Az ember – gyermek értelemmel felruházva – kiszámíthatatlan erejű fizikai eszközöket vett a kezébe. Úgy játszik velük, mint egy gyermek, s az, hogy jól vagy rosszul működnek, nagymértékben a véletlenek műlik. Az eszköz gazdává válik és végzetes dolgokat művel, mintha saját akarata-hatalma volna – nem azért, mert van neki, hanem mert az embernek nincs.” (Dewey 1954. 175., idézi: Tagai 1982. 77.) Ugyanakkor hitt benne, hogy „az a részegség, melyet a technika vívmányainak az emberi élet legkülönbözőbb területeire való beáramlása okozott, el fog múlni, s az emberiség megtanulja tudását helyesen, értelmes célokra felhasználni.” (Tagai 1982. 77) Milyen szerepe van, lehet az iskolai nevelésnek e folyamat alakításában? Korunk társadalmi, ökológiai és kulturális kihívásai kapcsán különös jelentőségre tesz szert, hogy miként látjuk az iskolai nevelés társadalomban, a társadalom fejlődésében, valamint az egyén környezethez való viszonyának formálásában betöltött szerepét. A fenntarthatóság napjaink egyik legnagyobb kihívása, melynek megoldásában az iskolai nevelés szerepe kiemelkedő.

Kutatásom során arra keresem a választ, hogy adhat-e új szempontokat e kérdéskör kapcsán a téma nevelésfilozófiai szempontú tanulmányozása. Lehet-e valamilyen szerepe a nevelésnek ember és környezete változó viszonyának kialakulásában? Hozzájárul-e ahhoz a mai oktatási, nevelési rendszer és gyakorlat, hogy az ember képes legyen megküzdeni a fenntarthatóság jelenlegi és jövőbeni, most még csak sejthető, összetett kihívásaival? Ha a nevelésfilozófia tárgya a nevelés lényegének, céljainak, kulturális és világnézeti meghatározottságának kutatása, akkor nem kellene-e kiemelt szerepet betöltenie e kérdések környezetfilozófiai szempontú vizsgálatában is? Feltevésem szerint a környezeti válság, a fenntarthatóság kihívásai szükségessé teszik a nevelésfilozófia szempontjainak hangsúlyosabb kutatását, figyelembe vételét és pedagógiai továbbgondolását.

A fenntarthatóság pedagógiai kérdéseivel a fenntarthatóságra nevelés számos irányzata foglalkozik, világossá téve, hogy e viszonyok közepette változásokra nyitott, módszertanában megújulni képes pedagógiára van szükség, ami a hagyományos iskolafelfogás gyökeres megváltoztatását, az iskola társadalomban betöltött szerepének újragondolását, újraértékelését követeli meg, ami kihívás elé állítja, szétfeszíti a hagyományos kereteket. Meglátásom szerint

a fenntarthatóságra nevelés főbb pedagógiai célkitűzései és módszerei számos ponton kapcsolódnak Dewey átfogó nevelésméletehez; pillérei Dewey pragmatista nevelésfilozófiájában rejlenek, és tanulsággal szolgálhatnak napjaink környezeti válsággal szembesülő embere számára, segítséget adhat az iskolai nevelés szerepének és módszereinek újragondolásában.

„Hiszem, hogy a nevelés a társadalmi fejlődésnek és megújulásnak alapvető módszere”, fogalmazott John Dewey (Dewey 1974. 125). Nevelésfilozófiájának egyik fontos tézise, hogy a nevelésnek alkalmazkodó- és cselekvőképessé kell tennie a gyermeket a változó társadalomban, a társadalmi megújulás érdekében. Felfogásában a nevelés a társadalmi fejlődés, megújulás elsődleges és leghatékonyabb eszköze, és kiemelt feladatának tekintette, hogy a társadalmat ráébressze az iskola feladatára, hogy az valóban be tudja tölteni e szerepét. Tézisei ezért talán soha nem voltak aktuálisabbak, mint manapság, a 21. század társadalmi, gazdasági és ökológiai kihívásai közepette.

Kutatásom célja annak megvilágítása, hogy miként válhatnak ma John Dewey nevelésfilozófiai tézisei egy, korunk társadalmi, környezeti és kulturális kihívásaira reagáló pedagógiai koncepció alapvető pilléreivé. Feltevésem szerint Dewey nevelésfilozófiája segítségül szolgálhat és megkerülhetetlen szempontokat ad a nevelés céljainak, módszereinek, átfogó szemléletének és az iskola társadalomban betöltött szerepének újragondolásában.

A disszertáció felépítése

A kutatás során a témakör irodalmának kritikai, komparatív elemzésére, feldolgozására vállalkozom. Az értekezés három nagyobb részre tagolódik. Az első fejezetben a nevelésfilozófia és fenntarthatóság fogalmait kísérem meg definiálni, többféle megközelítést bemutatva, a témám szempontjából legrelevánsabb meghatározásokat kiemelve, fenntarthatóság és nevelés főbb összefüggéseit vizsgálva. A nevelésfilozófia helyzetére is kitérek, a pedagógiában és filozófiai kutatásokban napjainkban betöltött – méltatlanul – periférikus szerepére rámutatva. Ember és természet viszonyának történeti változásai, korunk természetfelfogásának, világképének vázlatos áttekintésével, valamint e kérdések neveléssel való lehetséges összefüggéseinek keresésével pedig az iskolai nevelés természetéhez való viszonyunk formálásában betöltött (rejtett) szerepét kutatom, amit – felvetésem szerint – mára egy kiemelt nevelésfilozófiai problémaként kellene vizsgálni.

A második fejezetben John Dewey pragmatista nevelésfilozófiájának főbb jellemzőit, sarokpontjait tekintem át röviden, a témánk szempontjából leglényegesebb megállapításokra

fókuszálva. A fenntarthatóság mint nevelésfilozófiai probléma kontextusában Dewey nevelésfilozófiája kevésbé ismert, tárgyalt téma, pedig jelentősége kiemelkedő és napjainkban több figyelmet érdemelne. Felvetésem szerint Dewey nevelésfilozófiájának aktualitást ad ma a környezeti válság, napjaink társadalmi változásai hasonló válaszokat hívnak elő, mint amelyeket Dewey 100 évvel ezelőtt elméletében körvonalazott, s nem elavulttá, hanem még inkább aktuálissá tesz iskolafelfogását.

Disszertációm harmadik fejezetében két főbb témakört vizsgálok. Elsőként a fenntarthatóságra nevelés kortárs irányzatainak és Dewey főbb nevelésfilozófiai tételeinek lehetséges metszéspontjait keresem, ezen irányzatok elméleti pillérei ugyanis – felvetésem szerint – Dewey pragmatista nevelésfilozófiájában rejlenek. Ezen keresztül azt vizsgálom, miként válhatnak ma John Dewey nevelésfilozófiai tételei egy, a 21. század társadalmi, környezeti, kulturális kihívásaira reagáló pedagógiai koncepció alapvető pilléreivé.

Napjaink fenntarthatósági és pedagógiai kihívásai kapcsán azonban nem hagyható említés nélkül az új digitális technológiák megjelenése és annak iskolai nevelésre vonatkozó hatásai sem, így a fenntarthatóságra nevelés kortárs irányzatainak iskolakritikáin túl a kérdéskörre is rátekintek. A médianevelés, a globális nevelés és John Dewey iskolafelfogásának közös pontjainak áttekintésével azt vizsgálom, a médianevelés és globális felelősségvállalásra nevelés interaktív, tevékenység-alapú, cselekvés- és tanulóközpontú módszereinek gyökerei miképpen jelennek meg Dewey nevelésfilozófiájában, és ez milyen tanulságokkal szolgálhat korunk kihívásaiban, mennyiben tesz aktuálissá Dewey elméletét.

Hipotézisek

Disszertációmban annak megvilágítására vállalkozom, hogy a környezeti válság, a fenntarthatóság kihívásai miképpen tesz szükségessé a nevelésfilozófia szempontjainak hangsúlyosabb kutatását, figyelembe vételét és pedagógiai továbbgondolását.

Felvetésem szerint a nevelésfilozófia olyan szempontokkal járulhat hozzá a fenntarthatóság és fenntarthatóságra nevelés területéhez, amely hangsúlyossá és szükségessé teszi a megközelítést. Milyen szerepe van, lehet-e szerepe a nevelésnek ember és környezete viszonyának kialakulásában? Miként látjuk az iskolai nevelés társadalomban, a társadalom fejlődésében, valamint az egyén környezethez való viszonyának, világfelfogásának formálásában betöltött szerepét? Hozzájárul-e ahhoz a mai oktatási, nevelési rendszer és gyakorlat, hogy az ember képes legyen megküzdeni a jelenlegi és jövőbeni, összetett fenntarthatósági kihívásokkal? Érdemes-e egyáltalán a nevelésfilozófia perspektívájából

vizsgálni a fenntarthatóság problémakörét, kínálhat-e ez a megközelítés új szempontokat a témakör kutatói számára? Központi tézisem, hogy a fenntarthatóság egy kiemelt nevelésfilozófiai probléma, ami napjainkban nagyobb figyelmet érdemelne.

Kutatásom másik, ezzel összefüggő, fő kérdése, hogy milyen tanulságokat hordozhat John Dewey nevelésfilozófiája napjainkban, a környezeti válsággal szembesülő társadalmunk számára. Dewey nevelésfilozófiájának egyik fontos tézise, hogy a nevelésnek alkalmazkodó- és cselekvőképessé kell tennie a gyermeket a változó társadalomban, a társadalmi megújulás érdekében. Felfogásában a nevelés a társadalmi fejlődés, megújulás elsődleges és leghatékonyabb eszköze, és kiemelt feladatának tekintette, hogy a társadalmat ráébressze az iskola feladatára, hogy az valóban be tudja tölteni e szerepét. E tézisek különösen aktuálisnak tűnnek a 21. század környezeti, kulturális és társadalmi kihívásai, gyors változásai közepette.

A fenntarthatóságra nevelés számos irányzata foglalkozik a fenntarthatóság pedagógiai kérdéseivel, világossá téve, hogy a 21. század társadalmi, gazdasági viszonyai közepette változásokra nyitott, módszertanában megújulni képes pedagógiára van szükség. Ez azonban egyúttal a hagyományos iskolafelfogás gyökeres megváltoztatását és az iskola társadalomban betöltött szerepének újragondolását, újraértékelését követeli meg, ami komoly kihívás elé állítja a nevelés intézményeit és a pedagógustársadalmat. Felvetésem szerint a fenntarthatóságra nevelés főbb pedagógiai célkitűzései és módszerei számos ponton kapcsolódnak Dewey átfogó nevelésemelétéhez; pillérei Dewey pragmatista nevelésfilozófiájában rejlenek, ami így tanulsággal szolgálhat a nevelés céljainak, módszereinek, átfogó szemléletének és az iskola társadalomban betöltött szerepének újragondolásában.

Napjaink fenntarthatósági és pedagógiai kihívásainak kiemelt jelentőségű kérdése az új digitális technológiák megjelenése és annak iskolai nevelésre vonatkozó hatásai. Milyen válaszokat tud adni az iskola, az oktatási-nevelési intézmények ezekre az újfajta kihívásokra? A médiatudatos, a társadalmi, környezeti és kulturális problémák iránt érzékeny és felelős, cselekvőképes állampolgárok nevelése az iskolai nevelés kiemelt feladatává, és egyúttal a korábbi pedagógiai gyakorlat kihívásává válik, hiszen az összefüggések megértése, a kritikus gondolkodás, a kreatív problémamegoldás készségeinek megszerzése nem képzelhető el tevékenység- és problémaalapú, aktív részvételt igénylő pedagógiai módszerek nélkül, ami szétfeszíti a hagyományos kereteket. Felvetésem szerint a médianevelés, a globális nevelés és John Dewey iskolafelfogásának közös pontjainak áttekintése egy átfogó, a 21. század kihívásaira reagáló pedagógiai szemléletet körvonalaznak. Az interaktív, tevékenység-alapú, cselekvés- és tanulóközpontú módszerek gyökereit ugyanis, melyek mind a

médiatudatosságot, mind a globális felelősségvállalást célzó nevelés elsődleges eszközeit, alapvető módszereit jelentik, Dewey átfogó nevelésfilozófiájában találhatjuk meg.

A nevelésfilozófia tehát – felvetésem szerint – a fenntarthatóság filozófiai problematikájának egy kiemelt területe, melyben Dewey munkássága utat mutathat és inspirációt adhat egy olyan átfogó szemlélet kidolgozásához, ami segítségül szolgálhat az iskola társadalmi szerepének és feladatainak újragondolásában, megtalálásában a 21. század kihívásaiban.

Eredmények

A disszertációmban áttekintett koncepciók világosan mutatják, miért vált napjainkra szükségessé a nevelésfilozófia szempontjainak hangsúlyosabb kutatása, figyelembevétele és pedagógiai továbbgondolása. Korunk társadalmi, ökológiai és kulturális kihívásai kapcsán megkerülhetetlen, hogy az iskolai nevelés társadalomban, a társadalom fejlődésében, a természethez való viszonyulásunkban, világfelfogásunk formálásában betöltött szerepét kritika tárgyává tegyük. A nevelésfilozófia, melynek tárgya a nevelés lényegének, céljainak, kulturális és világnézeti meghatározottságának kutatása, kiemelt szerepet tölt be e kérdések környezetfilozófiai szempontú vizsgálatában, és relevánssá teszik a napjainkban jellemzően perifériára szorult nevelésfilozófiai megközelítést.

A fenntarthatóság mint nevelésfilozófiai probléma kontextusában Dewey nevelésfilozófiája kevésbé ismert, tárgyalt téma, pedig jelentősége kiemelkedő és napjainkban több figyelmet érdemelne. Dewey nevelésfilozófiájának egyik fontos tézise, hogy a nevelésnek alkalmazkodó- és cselekvőképessé kell tennie a gyermeket a változó társadalomban, a társadalmi megújulás érdekében. Felfogásában a nevelés a társadalmi fejlődés, megújulás elsődleges és leghatékonyabb eszköze, és kiemelt feladatának tekintette, hogy a társadalmat ráébressze az iskola feladatára, hogy az valóban be tudja tölteni e szerepét. Tézisei ezért talán soha nem voltak aktuálisabbak, mint manapság, a 21. század társadalmi, gazdasági és ökológiai kihívásai közepette.

A fenntarthatóságra nevelés szakirodalma szerint az iskolai nevelés fontos szereppel bír a fenntartható gondolkodásmód és cselekvőképesség kialakításának kérdésében, a jövőbeni kihívásokra való felkészítésben, amely kérdésekről Dewey releváns mondanivalóval bír a 20. század elején megfogalmazott koncepciójában. Különösen az olyan – részben még előre nem látható – problémák megoldására való felkészítésben, mint a fenntarthatóság problémaköre, ami olyan nevelést, felkészítést igényel, mely során nem támaszkodhatunk a már meglévő

ismereteinkre, tudásunkra és a hagyományos oktatási formákra, és amely kapcsán különösen megfontolásra érdemesnek tűnnek Dewey nevelésről alkotott nézetei. A fenntarthatóságra nevelés bemutatott kortárs irányzatai által megfogalmazott kritikák, célkitűzések és módszerek számos ponton kapcsolódnak Dewey átfogó nevelélméletéhez, aki szerint a hagyományos iskolák nem alkalmasak a modern és demokratikus társadalomnak megfelelő nevelésre. Megközelítése szerint a társadalmi változások miatt nem tudjuk felkészíteni a tanulókat az adott problémák megoldására, ezért konkrét cselekvésre épülő feladatmegoldások során, elsősorban képességeik fejlesztésére kell törekedni és problémamegoldó képességüket fejleszteni. Nevelésfilozófiai elvei alapján az iskola kis társadalmi közösségként segítheti a fiatalok individuális képességeinek kibontakozását, egyúttal érzékeltetve tevékenységeik társadalmi összefüggéseit, a társadalomban való aktív, cselekvő és tudatos részvételre ösztönözve, ami korunk nagyíramú társadalmi változásai és fenntarthatósági kihívásai közepette is releváns megközelítésnek tűnik.

Napjaink gyors társadalmi változásai kapcsán kutatásomban az új digitális technológiák megjelenésére és annak iskolai nevelésre vonatkozó hatásaira is kitértem. E folyamatban a médiatudatos, a társadalmi, környezeti és kulturális problémák iránt érzékeny és felelős, cselekvőképes állampolgárok nevelése az iskolai nevelés kiemelt feladatává, és egyúttal a korábbi pedagógiai gyakorlat kihívásává válik, hiszen az összefüggések megértése, a kritikus gondolkodás, a kreatív problémamegoldás készségeinek megszerzése nem képzelhető el tevékenység- és problémaalapú, aktív részvételt igénylő pedagógiai módszerek nélkül, ami szétfeszíti a hagyományos kereteket.

Korunk másik, az információs technológia fejlődésével összefüggő, meghatározó jelensége a globalizáció, amely újfajta gazdasági, társadalmi, politikai és interperszonális kapcsolatokat, folyamatokat, és ezáltal gyors és jelentős változásokat idéz elő. A médiatudatos, a társadalmi, környezeti és kulturális problémák iránt érzékeny és felelős, cselekvőképes állampolgárok nevelése az iskolai nevelés kiemelt feladatává, és egyúttal a korábbi pedagógiai gyakorlat kihívásává válik, hiszen az összefüggések megértése, a kritikus gondolkodás, a kreatív problémamegoldás készségeinek megszerzése nem képzelhető el tevékenység- és problémaalapú, cselekvés- és élményközpontú, aktív részvételt igénylő pedagógiai módszerek nélkül, amely szétfeszíti a hagyományos kereteket. További kihívást jelent, hogy az iskola nem tud lépést tartani az iskolán kívüli világ rohamos léptékű fejlődésével, így a diákok számára is egyre kevésbé érdekes és motiváló az iskolai munka.

A médianevelés, a globális nevelés és John Dewey iskolafelfogásának közös pontjainak áttekintése egy átfogó, a 21. század kihívásaira reagáló pedagógiai szemléletet körvonalaz. Az

interaktív, tevékenység-alapú, cselekvés- és tanulóközpontú módszerek gyökereit ugyanis, melyek mind a médiatudatosságot, mind a globális felelősségvállalást célzó nevelés elsődleges eszközeit, alapvető módszereit jelentik, Dewey átfogó nevelésfilozófiájában találhatjuk meg. Dewey iskolafelfogása, átfogó szemlélete pedig egy utat mutathat arra, hogyan szabadítható ki az iskola elkülönült helyzetéből, hogy az a való életre felkészítő, a – virtuális és fizikai – közösségi életben eligazodást segítő és korunk kihívásaira megfelelően reagáló helyé válhasson. Dewey nevelésfilozófiai elvei alapján az iskola kis társadalmi közösségként segítheti a fiatalok individuális képességeinek kibontakozását, egyúttal érzékeltetve tevékenységeik társadalmi összefüggéseit, a társadalomban való aktív, cselekvő és tudatos részvételre ösztönözve. Dewey elmélete plasztikusan érzékelteti a nevelés és a társadalom immanens kapcsolatát, összefüggéseit – ami a 21. század kulturális, társadalmi és ökológiai kihívásainak perspektívájában kiemelt jelentőségű problematikává válik.

A fenntarthatóságra nevelés, a globális nevelés és médianevelés pedagógiai célkitűzései és módszerei Dewey nevelésfilozófiájával egy egységes elméletté válhatnak, amely segítségül szolgálhat a nevelés céljainak, módszereinek, átfogó szemléletének, az iskola társadalomban betöltött szerepének és feladatának újragondolásában a 21. század kihívásaiban. Így a Dewey által képviselt nevelésfilozófiai megközelítés ma különös pedagógiai relevanciára tesz szert. Nevelésfilozófiája e megközelítésben talán soha nem volt aktuálisabb, mint ma, korunk társadalmi, gazdasági és ökológiai kihívásainak perspektívájában, és talán segítségünkre lehet az ezekre a kihívásokra adott megfelelő pedagógiai válaszok megtalálásában is. Dewey nevelésfilozófiájának aktualitást ad ma a környezeti válság, napjaink társadalmi változásai hasonló válaszokat hívnak elő, mint amelyeket Dewey 100 évvel ezelőtt elméletében körvonalazott, s nem elavulttá, hanem még inkább aktuálissá tették iskolafelfogását.

A nevelésfilozófia tehát az általam javasolt megközelítésben a fenntarthatóság problematikájának egyik kiemelt területe. E John Dewey és követői munkásságának tanulmányozásából fakadó felismerés egyaránt tanulsággal szolgálhat a pedagógiai gyakorlat számára, és a nevelés tágabb összefüggéseinek megértésében, társadalmi szerepének újraértékelésében is, hiszen rávilágít: a nevelés rendkívül meghatározó társadalmi kérdés – mely a fenntarthatósági problémák megközelítéséből még sürgetőbben hívja elő és támasztja alá a nevelésfilozófia létjogosultságát és szükségességét. Ahogy Karikó Sándor kiemeli: „A nevelésfilozófia mutathat rá igazán arra, hogy a nevelésnek sokkal nagyobb, erősebb pozitív és/vagy negatív hatása lehet mind az egyes emberre, mind az egész társadalomra, mintsem azt az első pillanatra gondolnánk és feltételeznénk” (Karikó 2006). Mára az ökológiai kihívások

új elemként jelennek meg e szempontok sorában, és hívják fel a figyelmet az oktatás, nevelés társadalomban betöltött szerepének jelentőségére és az ebből fakadó új kihívásokra.

A nevelésfilozófia tehát a fenntarthatóság filozófiai problematikájának egy kiemelt területe, melyben Dewey munkássága utat mutathat és inspirációt adhat egy olyan átfogó szemlélet kidolgozásához, ami segítségül szolgálhat az iskola társadalmi szerepének és feladatainak újragondolásában, megtalálásában a 21. század kihívásaiban. Ahogy Dewey fogalmaz: „Törvényekkel, szankciókkal, agitációval és meggyőzéssel a társadalom többé-kevésbé esetlegesen szabályozza, alakítja magát, de a nevelés segítségével kialakíthatja saját céljait, eszközeit, erőforrásait, és így pontosan meghatározhatja azt az irányt, amerre haladni kíván. Vallom, ha a társadalom már felismerte az így kitűzött irányba való haladás lehetőségét, kötelezettségeit, lehetetlen elképzelni, hogy mekkora idő- és pénzmennyiséget bocsátanak a nevelő rendelkezésére, s mennyi figyelmet szentelnek neki. [...] a pedagógus feladata nem egyszerűen az egyének nevelése, hanem magának a társadalom életének formálása. Vallom, hogy minden pedagógusnak rá kell ébrednie hivatása méltóságára, arra, hogy ő a társadalom szolgálója, akinek feladata a társadalmi rend fenntartása, a megfelelő társadalmi fejlődés biztosítása.” (Dewey 1976. 97-110.) A fenntarthatóság kihívásaiban e gondolatok időszerűbbnek tűnnek, mint valaha.

A témában megjelent, a disszertációban felhasznált publikációk:

Molnár Blanka (2020): A környezeti válság és az iskola: John Dewey nevelésfilozófiájának aktualitásáról. In: Szécsi Gábor – Tóth I. János (szerk.): *Természet és felelősség. A környezeti etika és nevelés filozófiai alapjai*. Budapest, Gondolat Kiadó. 197-216.

Molnár Blanka (2021a): A fenntarthatóság eszméjének környezet- és nevelésfilozófiai alapjai. *Kultúratudományi Szemle*, 2021/1. 3. évf. 89-130.

Molnár Blanka (2021b): Gyermek kultúra és nevelés az információs társadalom korában. In: Bús Imre (szerk.): *Gyermek – kultúra – pedagógia. (Megjelenés alatt)*

Molnár Blanka (é.n.): Dewey nevelésfilozófiája és a globális nevelés paradigmája. In: PTE Fiatal Filozófusok Konferenciája – Tanulmánykötet *(Megjelenés alatt)*

A témával kapcsolatos konferencia előadások:

A Pécsi Tudományegyetem Filozófia Doktori Iskola *VI. Fiatal Filozófusok Konferenciája*.

Hely, időpont: Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Pécs, 2017.10.20. Az

előadás címe: *(Anti-)ökologikus világkép és az iskola: A fenntarthatóság mint nevelésfilozófiai probléma.*

A Pécsi Tudományegyetem Filozófia Doktori Iskola, a Magyar Művészeti Akadémia, a

Művészeti és Módszertani Kutatóintézet, a Magyar Tudományos Akadémia és a Morál és

Tudomány – Lendület Kutatócsoport *VII. Fiatal Filozófusok Konferenciája* „*A szabadság jegyében*”.

Hely, időpont: Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és

Vidékfejlesztési Kar, Pécs, 2019.05.10. Az előadás címe: *Dewey nevelésfilozófiája és a globális nevelés paradigmája.*

A doktori kutatás megvalósítására a 2020-2.1.1-ED-2020-00107. sz. pályázat keretében került sor.